

РОМАНО-ГЕРМАНСЬКЕ МОВОЗНАВСТВО

Укладач – доцент кафедри іноземних мов та українознавства, кандидат філологічних наук, доцент В. М. Люлька

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Романо-германське мовознавство» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки спеціальності 035 «Філологія».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є романо-германські мови, їхнє походження, розвиток і структура, взаємозв'язки, спільні закономірності і тенденції в розвитку.

Міждисциплінарні зв'язки: вступ до мовознавства, лінгвоукраїнознавство, лексикологія, стилістика.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Романо-германське мовознавство» є вивчення загальних відомостей про систему і структуру (давньо)германських мов доби їх конвергентного існування (до VII – IX ст.), а також етноспецифічних і лінгвокультурних особливостей їхнього дивергентного історичного розвитку.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Загальна теорія перекладу» є:

практичне: формувати у здобувачів вищої освіти загальні та професійно-орієнтовані комунікативні мовленнєві компетенції для забезпечення їхнього ефективного спілкування в професійному середовищі;

освітнє: сприяти формуванню у здобувачів вищої освіти здатності до самоосвіти, що надасть їм змогу продовжувати вивчати мову і після закінчення вищого навчального закладу;

пізнавальне: залучати здобувачів вищої освіти до таких академічних видів діяльності, які активізують і розвивають увесь спектр їхніх пізнавальних здібностей;

розвиваюче: допомагати здобувачам вищої освіти у формуванні загальних компетенцій з метою розвитку їх особистої мотивації (цінностей, ідеалів); зміцнювати впевненість здобувачів вищої освіти як користувачів мови, а також позитивне ставлення до вивчення мови;

соціокультурне: досягти розуміння важливих і різнопланових міжнародних соціокультурних проблем, для того щоб діяти належним чином у культурному розмаїтті професійних і академічних ситуацій.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у здобувачів вищої освіти має бути сформовані наступні елементи компетентності:

знання:

- основні терміни і поняття, основні методи і прийоми теоретичного вивчення давніх і сучасних германських мов;
- основні віхи історії германських племен і народностей, орієнтуватися у процесах трансформації давньогерманських діалектів у мови народностей та національні мови;
- будову та закономірності фонетичної, граматичної та лексичної підсистем давньогерманських мов;
- основні фонетичні (фономорфологічні) закони (Грімма, Вернера, Хольцманна), закони якісних і кількісних змін голосних та їх чергування (аблаут, умлаут тощо);
- особливості фонетичної, граматичної та лексичної підсистем кожної окремо взятої сучасної германської мови;
- основні етапи розвитку та основні положення германського мовознавства, які мають принципове значення для подальшого вивчення теорії відповідної германської мови (зокрема німецької та англійської).

вміння:

- орієнтуватися в дописемній та писемній історії давньогерманських племен і народів;
- аналізувати і порівнювати фономорфологічну структуру індоєвропейського, давньогерманського і сучасного германського слова (з елементами залучення рідної мови);
- працювати з давніми (зокрема готськими) текстами, а саме читати і перекладати їх за допомогою словника;
- характеризувати особливості фонетичної, граматичної та лексичної будови кожної окремо взятої сучасної германської мови з урахуванням їх спільних давньогерманських рис;
- працювати з обов'язковою і додатковою літературою з метою набуття і поліпшення навичок самостійної роботи за фахом;
- здійснювати самостійний пошук наукової інформації та писати реферати за темами дисципліни.

види мислення:

- наочно-образне;
- абстрактне (словесно-логічне);
- теоретичне;
- аналітичне.

професійні, світоглядні і громадянські якості:

- спостережливість, образне мислення, просторова уява, уважність, емоційна стійкість, рішучість, наполегливість, цілеспрямованість,

дисциплінованість, самоконтроль, моральність, патріотизм, толерантність;

морально-етичні цінності:

орієнтація на моральні принципи, норми та цінності, толерантність, позитивне і зацікавлене сприйняття іншомовної культури, повага по відношенню до культури власного народу;

утвердження принципів загальнолюдської моралі – правди, справедливості, патріотизму, доброти, працелюбності, інших добродійностей;

прищеплення шанобливого ставлення до культури, звичаїв, традицій інших народів;

формування глибокого усвідомлення взаємозв'язку між ідеями свободи, правами людини та її громадянською відповідальністю.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин, 3 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Предмет, задачі і проблематика курсу “Вступ до германського мовознавства”. Основні віхи історії германського мовознавства.

1. Зв'язок германської філології з іншими науковими дисциплінами.
2. Основні поняття, термінологія і методи.
  - 2.1. Порівняльно-історичний метод (виникнення, розвиток, методика).
  - 2.2. Лінгвогеографія, глотохронологія, ареальна лінгвістика, ізоглоси.
  - 2.3. Мовні контакти. Субстрат, суперстрат, адстрат.
  - 2.4. Екстралінгвальні і інтралінгвальні фактори розвитку мови.
  - 2.5. Синхронія і діахронія.
3. Проблема прамови в індоєвропеїстиці. Індоєвропейська мова і індоєвропейці.
4. Теорії походження германських мов (А. Шлейхер, А. Мейє, розуміння терміна "германці", критика теорії "арійської раси").
5. Сучасні германські мови на політичній карті світу.

Тема 2. Історія давніх германців. Германські племена, їхня міграція й утворення германських „варварських” королівств.

Історія давніх германців

1. Історико-літературні джерела відомостей про давніх германців.
2. Германці і римляни. Історія перших контактів.

3. Економічний і суспільний устрій давніх германців. Праця Ф. Енгельса "До історії давніх германців" (1881-1882 рр.).

4. Звичаї, культура, релігійні уявлення й обряди, міфологія давніх германців.

Германські племена, їхня міграція й утворення германських „варварських” королівств

1. Класифікація германських племен за Плінієм Старшим і Фрідріхом Енгельсом.

1.1. Північні германці (гіллевіони).

1.2. Східні германці.

1.3. Західні германці:

а) інгвеонські племена (фризько-саксонські племена); б) іствеонські племена; в) гермініонські племена.

3. "Велике переселення народів": причини, датування, напрямки, наслідки.

4. Франкські держави Меровінгів і Каролінгів.

5. Давні германські мови. Найдавніші відомості про мови германських племен. Перші германські запозичення в інших мовах.

Тема 3. Історія германської писемності. Основні пам'ятки писемності германських мов. Вокалізм і консонантизм давньогерманських мов.

1. Свідчення про германські мови в дописемний період.

2. Історія германської писемності:

2.1. Рунічне письмо.

2.2. Готське (вільфільанське) письмо.

2.3. Поширення і роль латинського алфавіту в історії германської писемності.

3. Найважливіші пам'ятки давньогерманської писемності

3.1. Загальна характеристика

3.2. Пам'ятки давньоісландської, давньоанглійської, давньонімецької і давньосаксонської писемності.

3.3. Поезія скальдів. Особливості системи давньогерманського віршування.

Тема 4. Основні риси морфологічного складу давньогерманських мов. Лексичний склад давньогерманських мов.

Основні риси морфологічного складу давньогерманських мов. Система імені

1. Морфологічна структура слова в індоєвропейській мові-основі. Індоєвропейські риси в системі германського імені. Частини мови.

2. Морфологічна структура слова в давньогерманських мовах. Система іменних основ.

3. Іменник і його морфологічні категорії.

4. Прикметник і його морфологічні категорії.

5. Займенник. Числівник. Прислівник. (Походження, класифікація, морфологічні категорії).

Система дієслова

1. Загальноіндоєвропейські риси в системі германського дієслова.

2. Загальна характеристика дієслівної системи в давньогерманських мовах.

3. Морфологічна класифікація дієслів.

3.1. Сильні дієслова і їхні класи.

3.2. Слабкі дієслова і їхні класи.

3.3. Претерито-презентні дієслова і їхні класи.

3.4. Неправильні дієслова і їхні класи.

3.5. Неозначені форми дієслова.

4. Граматичні категорії давньогерманського дієслова.

Словотвір у давньогерманських мовах

1. Словотвір як розділ мовознавства, що вивчає структуру слів і закони їхнього утворення.

2. Типи і способи словотвору в давньогерманських мовах:

Лексичний склад давньогерманських мов

1. Словниковий склад мови.

1.1. Спільноіндоєвропейська лексика в давньогерманських мовах.

1.2. Спільногерманська лексика в давньогерманських мовах.

2. Лексичні запозичення:

2.1. Германсько-кельтські лексичні паралелі.

2.2. Германсько-італійські лексичні паралелі.

2.3. Германсько-слов'янські лексичні паралелі.

2.4. Германсько-балтійські лексичні паралелі.

3. Кальки.

4. Стилістичне членування словникового складу давньогерманських мов і семантичні розходження у словах.

Тема 5. Основні етапи розвитку германських мов. Східногерманські мови.

1. Основні етапи розвитку германських мов:

1.1. Племінні діалекти;

- 1.2. Мови народностей;
- 1.3. Національні мови.
2. Нації і національні мови. Роль міських центрів, друкарства, писемності, літератури в розвитку національних мов. Літературні мови і місцеві діалекти.
3. Загальна характеристика готської мови.
  - 3.1. Загальні відомості про східногерманські племена і їхні діалекти.
  - 3.2. Правила читання окремих готських буквосполучень.
  - 3.3. Значення готської мови для германістики.
  - 3.4. Характеристика морфологічної системи готської мови.

Тема 6. Західноскандинавські мови і їх історія. Східноскандинавські мови і їх історія

Західноскандинавські мови і їх історія

1. Загальна характеристика скандинавських мов.
  - 1.1. Найдавніші відомості про Скандинавію і скандинавські племена.
  - 1.2. “Епоха вікінгів” і давньоскандинавська колонізація.
  - 1.3. Утворення давньоскандинавських держав і запровадження християнства.
  - 1.4. Класифікація скандинавських мов.
2. Ісландська національна мова і її історія (походження, особливості розвитку, загальна характеристика).
3. Фарерська національна мова і її історія (походження, особливості розвитку, загальна характеристика).
4. Норвезька національна мова і її історія:
  - 4.1. Формування давньонорвезької письмової мови.
  - 4.2. Вплив датської мови.
  - 4.3. Особливості розвитку норвезької літературної мови (букмол, лансмол).
  - 4.4. Загальна характеристика мовної системи.

Східноскандинавські мови і їх історія

1. Датська національна мова і її історія.
  - 1.1. Історія походження, вплив латинської, нижньонімецької, французької мов.
  - 1.2. Епоха реформації і формування датської національної мови.
  - 1.3. Загальна характеристика системи сучасної датської мови.
2. Шведська національна мова і її історія.
  - 2.1. Історія походження, вплив латинської та нижньонімецької мов.
  - 2.2. Епоха реформації і формування шведської національної мови.
  - 2.3. Загальна характеристика системи сучасної шведської мови.
3. Найважливіші риси будови скандинавських мов.
4. Скандинавські мови за межами Скандинавії.

Тема 7. Західногерманські мови і їх історія.

Західногерманські мови і їх історія (голландська мова, африкаанс)

1. Загальна характеристика західногерманських мов. Найважливіші риси будови західногерманських мов.
2. Нідерландська мова і її історія.
  - 2.1. Історія, роль франкського елемента, діалектні норми середньо-нідерландського періоду.
  - 2.2. Формування національної мовної норми.
  - 2.3. Загальна характеристика системи нідерландської мови.
3. Бурська мова (африкаанс) і її історія.
  - 3.1. Формування бурської мови на основі мови голландських колонізаторів у Південній Африці.
  - 3.2. Загальна характеристика системи мови африкаанс.

Західногерманські мови і їх історія (інгвеонська підгрупа)

1. Англійська мова та її історія.
  - 1.1. Давньоанглійський період (кін. VII ст. – поч. XI ст.).
  - 1.2. Середньоанглійський період (XII ст. – XV ст.).
  - 1.3. Новоанглійський період (з XVI ст. – до нашого часу).
2. Фризька мова і її історія.
  - 2.1. Давньофризька мова і її писемні пам'ятки: а) доля фризької мови в даний час; б) система фризької мови.
3. Давньосаксонська мова (доля давніх саксів, пам'ятки писемності, сучасні нижньонімецькі діалекти і їхня доля).

Західно германські мови і їх історія (німецька мова, їдиш)

1. Німецька мова і її історія
  - 1.1. Давньоверхньонімецький період (VIII – XI ст.).
  - 1.2. Середньоверхньонімецький період (сер. XI ст. – сер. XIV ст.).
  - 1.3. Нововержньонімецький період (середина XIV ст. – до нашого часу): а) особливості процесу утворення національної мови; б) роль німецької класичної літератури у формуванні німецької літературної мови; в) характеристика німецької мови в Німеччині, Австрії, Швейцарії, Люксембурзі та Ліхтенштейні; г) німецька мова в оточенні інших мов.
2. Новоеврейська мова (їдиш): історія формування, розповсюдження у світі, особливості функціонування, загальна характеристика
3. Порівняльна характеристика будови сучасних західногерманських мов (фонетичні, граматичні і лексичні особливості).

3. Рекомендована література

Основна

1. Арсеньева М.Г., Балашова С.П., Берков В.П., Соловьева Л.Н. Введение в германскую филологию. – М.: Высшая школа, 1998. – 320 с.
2. Жлуктенко Ю.О., Яворська Т.А. Вступ до германського мовознавства. – К.: Вища школа, 1986. – 230 с.
3. Левицкий В.В. Введение в германскую филологию. Сборник задач. – К.: Вища школа, 1983. – 96 с.
4. Левицкий В.В., Кійко С.В. Практикум до курсу “Вступ до германського мовознавства”. – Вінниця: Нова книга, 2003. – 192 с.
5. Линский С.С. Введение в германскую филологию. – Днепропетровск: ДГУ, 1975. – 82 с.
6. Приходько А.Н., Пчельникова Э.А. Методические указания к курсу “Введение в германскую филологию”. – Запорожье: ЗГУ, 1987. – 47 с.
7. Тарасова В. В. Загальне та германське мовознавство. – К.: СпринтПринт, 2013. – 480 с.
8. Фоменко О.Г. Методичні вказівки до курсу ”Вступ до германського мовознавства”. – Запоріжжя: ЗДУ, 1992. – 55 с.
9. Хлебникова И.Б. Введение в германскую филологию и историю английского языка. – М.: Высшая школа, 1996. – 184 с.

Допоміжна

1. Абрамсон М.Л., Кириллова А.А., Колесницкий Н.Ф. История средних веков. – М.: Просвещение, 1986. – 576 с.
2. Аракин В.Д. История английского языка. – М.: Просвещение, 1985. – 255 с.
3. Берков В.П. Современные германские языки: Учебник. – М.: ООО «Изд-во АСТ», ООО «Изд-во Астрель», 2001. – 336 с.
4. Быкова О.И. Сафонова О.Б., Ушакова Ю.В. История германских языков и письменности. – Воронеж: ВГУ, 1982. – 70 с.
5. Вессен Э. Скандинавские языки. – М.: Иностранная литература, 1949. – 167 с.
6. Гамкрелидзе Т.В., Иванов В.И. Индоевропейский язык и индоевропейцы (в 2-х т-х). – Тбилиси: Тбилисский университет, 1984. – 1328 с.
7. Гухман М.М. Готский язык. – М.: Изд-во лит. на иностр. яз., 1958. – 286 с.
8. Жирмунский В.М. История немецкого языка. – М.: Изд-во лит. на иностр. яз., 1956. – 387 с.
9. Жирмунский В.М. Введение в сравнительно-историческое изучение германских языков. – М.-Л.: Наука, 1964. – 316 с.
10. Жирмунский В.М. Общее и германское языкознание. – Л.: Наука, 1976. – 695 с.

11. Жлуктенко Ю.А., Двухжилов А.В. Фризский язык. – К.: Наукова думка, 1984. – 198 с.
12. Задорожній Б.М. Порівняльна фонетика і морфологія готської мови. – Львів: ЛДУ, 1960. – 297 с.
13. Иванов В.Д. Повести древних лет. – Л.: Лениздат, 1985. – 448 с.
14. Иванова И.П., Чахоян Л.П. История английского языка. – М.: Высшая школа, 1976. – 320 с.
15. История средних веков (V-XV). Хрестоматия. Ч. 1. – М.: Просвещение. – 302 с.
16. Историко-типологическая морфология германских языков (Фономорфология. Парадигматика. Категории имени). – М.: Наука, 1977. – 360 с.
17. Клейн Л. От Днепра до Инда // Знание – сила. – 1984. – № 7. – С. 17-20.
18. Кнабе Г.С. Корнелий Тацит. – М.: Наука, 1981. – 207 с.
19. Кондратов А. Электронный скальд // Знание – сила. – 1981. – № 11. – С. 16-17.
20. Левицкий В.В. Этимологический словарь германских языков: В 4-х т. – Черновцы: Рута, 2000. – 765 с.

4. Інформаційні ресурси

1. Електронний словник. Офіційний сайт: www.multitran.ru
2. Gamla Runinskrifter / Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.omniglot.com/writing/runic.htm>
3. <http://libadm87.rice.edu/ref/german.cfm> (Rice University's guide to German studies, including printed literature and links to German newspapers and magazines)
4. BUBL Link (UK-based) Catalogue of Internet Resources Concerning the German Language: <http://bubl.ac.uk/link/g/germanlanguage.htm> (well organized; covers many aspects of the language and the study of it)